

o. Dariusz Borek OCarm

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

**SACRAMENTORUM SANCTITATIS TUTELA
W AKTUALNIE OBOWIĄZUJĄCYM
KANONICZNYM PRAWIE KARNYM**

(Sakrament spowiedzi i święceń kapłańskich)

**SACRAMENTORUM SANCTITATIS TUTELA
IN CURRENTLY APPLICABLE CANON PENAL LAW**

(Sacraments of the Penance and the Priestly Ordinations)

Abstrakt

Papież Jan Paweł II w motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 30 kwietnia 2001 roku promulgował normy dotyczące najcięższych przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary. Tego rodzaju działanie Kościoła, jak wyjaśnił papież, było spowodowane koniecznością ochrony świętości sakramentów, szczególnie Najświętszej Eucharystii oraz sakramentu pokuty i pojednania, a także utrzymaniem czystości obyczajów w odniesieniu do szóstego przykazania Dekalogu. Kościół, kierujący się duszpasterską troską i mający przed oczyma ostateczny cel własnego prawa, którym jest *salus animarum*, reaguje w celu zapobiegania jakiegokolwiek naruszeniu tak poważnej i delikatnej materii, jaką stanowią sakramenty. Kongregacja Nauki Wiary wydała 18 maja 2001 roku list do wyświęconych i hierarchów Kościoła rzymskokatolickiego, w którym

podaje listę nowych wykroczeń zarezerwowanych dla tejże kongregacji wraz z normami proceduralnymi dotyczącymi poszczególnych przypadków. Dziewięć lat po promulgowaniu norm *De gravioribus delictis* wspomniana kongregacja zmodyfikowała je i uaktualniła w celu uproszczenia procedur. Dzięki temu stały się one bardziej efektywne w rozwiązywaniu współczesnych problemów.

Zmodyfikowane normy dotyczące przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary zostały zaprezentowane papieżowi Benedyktowi XVI, który zaaprobował je 21 maja 2010 roku i zdecydował o ich promulgacji. Normy zawarte w *De delictis reservatis* są podzielone na dwie części: pierwsza *Normae substantiales* (art. 1-7) oraz druga (art. 8-31). Pierwsza część opisuje kompetencje Kongregacji Nauki Wiary, przestępstwa należące do kategorii *delicta reservata* oraz normy dotyczące przepisu *actio criminalis* w przypadku *delicta reservata*. Końcowa część definiuje procedury w przypadku *delicta reservata*, dla których Kongregacja jest Najwyższym Trybunałem Apostolskim.

Artykuł analizuje jedynie te przestępstwa zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary, które odnoszą się do sakramentu pokuty i pojednania oraz święceń. Należy stwierdzić, iż zarówno istniejące, jak i nowe normy dotyczące *delicta reservata* pokazują wielką troskę Kościoła w celu ochrony tych sakramentów. Z drugiej strony, co wydaje się rzeczą alarmującą, konieczność uaktualnienia norm dotyczących ochrony tychże sakramentów wskazuje na ich względnie częste naruszanie. Na przykład wprowadzenie „usiłowania wyświęcenia kobiety” do kategorii *delicta reservata* było konsekwencją potrzeby ochrony natury i znaczenia święceń kapłańskich w czasie, gdy zaczęto kwestionować nauczanie Kościoła w tej materii. W kontekście możliwości naruszenia godności i ważności sprawowania sakramentów, zwłaszcza Eucharystii, pokuty i pojednania oraz święceń, wiedza oraz prawidłowa interpretacja kościelnych norm służących ich ochronie jest niezbędna.

Słowa kluczowe: przestępstwa kanoniczne, przestępstwa zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary, sankcje karne, ochrona sakramentów, sakramenty – pokuty i pojednania, święcenia kapłańskie, normy *de delictis reservatis* 2010

Abstract

Pope John Paul II in the Motu Proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* on 30 April 2001 promulgated the norms concerning the gravest crimes reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith. Such an intervention of the Church, as the Pope explained, was required by the necessity to protect the sanctity of the sacraments, especially those of the Most Holy Sacrament and Sacrifice of the Eucharist and Sacrament of Penance, as well as the need to keep the purity of morality in regard to the sixth commandment of the Decalogue. The Church, driven by pastoral concern and keeping in mind the ultimate goal of any Church law, which should be *salus animarum*, intervenes to prevent any violation in such serious and delicate matter as the sacraments. The Congregation for the Doctrine of the Faith issued on 18 May 2001 a letter to the Ordinaries and Hierarchs of the Roman Catholic Church describing the new crimes reserved to the Congregation and the procedural norms to be followed in these cases. Nine years after the promulgation of *De gravioribus delictis* norms, the Congregation for the Doctrine of the Faith modified them, integrating and updating them in order to simplify the procedures, so that they could become more effective in solving contemporary problems. The modified norms concerning the crimes reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith were presented to Pope Benedict XVI who approved of them on 21 May 2010 and ordered to promulgate them. *De delictis reservatis* norms of 2010 consist of two parts: the first one, *Normae substantiales*, from article 1 to 7, and the second one including articles 8-31. The first part describes the competence of the Congregation, the crimes belonging to the *delicta reservata* category, and the norms concerning the prescription of *actio criminalis* in case of *delicta reservata*. The latter part defines the procedures in case of *delicta reservata* for which the Congregation for the Doctrine of the Faith is the Supreme Apostolic Tribunal.

This article analyses only those of the crimes reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith which refer to the sacraments of the Penance and the Priestly Ordinations. It should be stated that both existing and new norms concerning *delicta reservata* show great concern of the Church for the protection of the sacraments. On the other hand, which seems alarming, the necessity to update the norms protecting the sacraments indi-

cates their relatively frequent violation. For instance, the introduction of an attempt to ordain a woman to the category of *delicta reservata* was the consequence of the need to protect the nature and significance of priestly ordinations in the times of questioning the Church's teaching in that matter. In the context of possible violations of dignified and valid administration of the sacraments, especially the Eucharist, penance and priestly ordinations, the knowledge and right interpretation of the Church norms promulgated to protect these sacraments seem vital.

Keywords: Canonical delicts, Delicts reserved to the Congregation for the Doctrine of the Faith, Penal sanctions, Protection of the sacraments, Sacraments – Penance, Priestly Ordinations, The Norms *de delictis reservatis* of 2010

Wstęp

Sprawa ochrony sakramentów nie straciła na aktualności od momentu promulgacji Kodeku z 1983 roku, wręcz przeciwnie – jest wciąż czymś niezmiernie ważnym i aktualnym. Świadczy o tym chociażby przywołany w tytule niniejszego artykułu list apostolski Jana Pawła II z 2001 roku *Sacramentorum sanctitatis tutela*¹. Dokument ten, wraz z jego nowelizacją

¹ Por. JOANNES PAULUS II, Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur, *Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30 aprilis 2001, AAS 93(2001), s. 737-739. Kongregacja Nauki Wiary 18 maja 2001 roku wystosowała list skierowany do biskupów oraz innych ordynariuszy i hierarchów całego Kościoła katolickiego, w którym powiadamiała o nowych przestępstwach zarezerwowanych dla Kongregacji, jak również informowała o tym, jak wspomniani powinni się zachować w przypadku zaistnienia któregoś z wymienionych przestępstw. Zob. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchos inter esse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, 18 maii 2001, AAS 93(2001), s. 785-788. Zob. tłumaczenie polskie Listu Kongregacji Doktryny Wiary, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 68(2001) nr 10, s. 415-417. Od tej pory w odniesieniu do Norm z 2001 roku będzie używane sformułowanie Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku.

z 2010 roku², znany jest przede wszystkim jako omawiający przestępstwa *contra mores* popełnione przez duchownych z osobami małoletnimi poniżej osiemnastego roku życia, ale *delictum contra mores* to zaledwie jedno z wielu przestępstw, jakie zaliczono do kategorii *delicta reservata*, zastrzeżonych dla Kongregacji Nauki Wiary. W Normach z 2001 roku na początkowych osiem przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary aż siedem dotyczyło sakramentów³. Natomiast na pięć-

² Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21.05.2010), AAS 102(2010), s. 419-434; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Modificate le norme „de gravioribus delictis”: procedure più efficaci per contribuire alla chiarezza del diritto*, „L'Osservatore Romano”, 16 luglio 2010, s. 1, 4-5, 8. Zob. także Z. SUCHECKI, *Le privazioni e le proibizioni nel Codice di Diritto Canonico del 1983*, Città del Vaticano 2010, s. 257-260; D. CRTO, *La probità morale nel sacerdozio ministeriale (il m.p. „sacramentorum sanctitatis tutela”)*, „Fidelium Iura” 13(2003), s. 128-133. Na temat wszystkich modyfikacji wprowadzonych w materii *delicta graviora* zob. M. STOKŁOSA, *Modyfikacje wprowadzone do tekstu Normae de gravioribus delictis*, „Prawo i Kościół” 3(2011), s. 101-129. Od tej pory w odniesieniu do Norm z 2010 roku będzie się używać sformułowania Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku.

³ Przestępstwa przeciw sakramentom w Normach *De delictis reservatis* z 2001 roku to: profanacja postaci konsekrowanych; usiłowanie/symulowanie liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej; koncelebrowanie Eucharystii z szafarzami wspólnot kościelnych, które nie posiadają sukcesji apostołskiej oraz nie uznają sakramentalności święceń kapłańskich; konsekracja jednej postaci eucharystycznej bez drugiej w czasie eucharystycznej celebracji lub też konsekracja obydwu postaci, jednak poza Ofiarą eucharystyczną *in sacrilegum finem*; rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; *sollicitatio ad turpia*, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem; bezpośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi. W następnych latach do katalogu *delicta graviora* zostały włączone także: pośrednia zdrada tajemnicy spowiedzi (dodane do katalogu *delicta reservata* 7 lutego 2003 roku podczas audiencji udzielonej kard. Ratzingerowi) oraz nagrywanie i rozpowszechnianie za pośrednictwem środków społecznego przekazu tego, co jest mówione podczas spowiedzi czy to przez spowiednika, czy też przez penitenta (dodane do katalogu *delicta reservata* dopiero 7 lutego 2003 roku). Więcej na temat zmian wprowadzanych w Normach z 2001 roku zob. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Breve relazione circa le modifiche introdotte nelle Norme de gravioribus delictis riservate alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, 15 luglio 2010, w: http://vatican.va/resources/index_it.htm (odczyt z dn. 30.07.2010 r.). Zob. także B. F. PIGHIN, *Diritto penale canonico*, Venezia 2008, s. 616-618; „Ius Ecclesiae” 16(2004), s. 313-321; J. LLOBELL, *Il giusto processo penale nella Chiesa e gli interventi (recenti) della Santa Sede*, Archivio Giuridico vol. 96, fasc. 2-2012,

naście przestępstw, jakie zarezerwowano dla Kongregacji Nauki Wiary w Normach z 2010 roku, aż dwanaście dotyczy sakramentów⁴. Tak więc według oceny ustawodawcy kościelnego zagadnienie konieczności karnej ochrony sakramentów nie straciło w niczym na aktualności, a wręcz przeciwnie. Nadal w ramach ochrony sakramentów niezbędne jest – jak się okazuje – wykonywanie kościelnej władzy karania na trzech płaszczyznach: ustanawiania kar, ich wymierzania/deklarowania oraz zwalniania z nich.

W niniejszym artykule analizie zostaną poddane jedynie te spośród przestępstw przeciw sakramentom zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary w Normach z 2010 roku, które dotyczą sakramentu pokuty oraz święceń kapłańskich.

1. Przeszypstwa przeciw świętości sakramentu pokuty

Po Najświętszej Eucharystii przedmiotem szczególnej troski ze strony Kościoła jest sakrament pokuty, który powinien być zawsze szczególnym miejscem pojednania z Bogiem i z Kościołem, a nie miejscem zgorzienia i grzechu. Dlatego też Kościół zabiega o to, aby sakrament ten był sprawowany we właściwy i godziwy sposób.

W Normach *De delictis reservatis* z 2010 roku dla Kongregacji Nauki Wiary zostało zarezerwowanych następujących sześć przestępstw przeciwko świętości sakramentu pokuty: rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; usiłowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego lub zakazane słuchanie spowiedzi; symulowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego; *sollicitatio ad turpia*, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem; bezpośrednia i pośred-

s. 169-171; Ch. J. SCICLUNA, *Procedura e prassi presso la Congregazione per la Dottrina della Fede ai Delicta Graviora*, w: D. Cito (red.), *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, Milano 2005, s. 282. Na temat wszystkich modyfikacji wprowadzonych w materii *delicta graviora* zob. M. STOKŁOSA, *Modyfikacje wprowadzone...*, dz. cyt., s. 101-129.

⁴ Por. Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 3-5. Zob. D. BOREK, *Przeszypstwa przeciwko sakramentom w Normach De delictis reservatis z 2010 roku*, „Prawo Kanoniczne” 55(2012) nr 4, s. 111-158.

nia zdrada tajemnicy sakramentalnej; nagrywanie w złej intencji za pomocą jakiegokolwiek urządzenia technicznego lub rozpowszechnianie za pomocą środków społecznego przekazu tego, co jest mówione przez spowiednika lub penitenta podczas spowiedzi sakramentalnej prawdziwej lub fałszywej⁵.

Motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 2001 roku do kategorii najcięższych przestępstw zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary zaliczało jedynie trzy przestępstwa przeciwko świętości sakramentu pokuty: rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; *sollicitatio ad turpia*, jeżeli ma na celu grzech z samym spowiednikiem oraz bezpośrednie naruszenie tajemnicy sakramentalnej⁶. W niedługim czasie po promulgacji Norm z 2001 roku katalog najcięższych przestępstw dotyczących sakramentu pokuty i zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary został powiększony o pośrednią zdradę tajemnicy spowiedzi (dodane do katalogu *delicta reservata* 7 lutego 2003 roku podczas audiencji udzielonej kard. Ratzingerowi) oraz nagrywanie i rozpowszechnianie za pośrednictwem środków społecznego przekazu tego, co jest mówione podczas spowiedzi przez spowiednika lub penitenta (dodane do katalogu *delicta reservata* dopiero 7 lutego 2003 roku)⁷.

Jak widać, w porównaniu z Normami z 2001 roku obecnie w kategorii *delicta reservata* została zawarta większa liczba przestępstw przeciwko sakramentowi pokuty. Taka zmiana z jednej strony wskazuje na wielką troskę, z jaką Kościół dba o zagwarantowanie godziwego sprawowania sakramentu pokuty, ale z drugiej strony, co może być bardzo niepokojące,

⁵ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4.

⁶ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786-787. Zob. V. DE PAOLIS, *Norme de gravioribus delictis riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, „Periodica” 91(2002), s. 304-308.

⁷ Więcej na temat zmian wprowadzonych w Normach z 2001 roku zob. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Breve relazione circa le modifiche introdotte nelle Norme de gravioribus delictis riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, 15 luglio 2010, http://vatican.va/resources/index_it.htm (odczyt z dn. 30.07.2010 r.). Zob. także B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 616-618; „Ius Ecclesiae” 16(2004), s. 313-321; J. LLOBELL, *Il giusto...*, dz. cyt., s. 169-171; CH. J. SCIACLUNA, *Procedura e prassi...*, dz. cyt., s. 282.

wskazuje na zdarzające się stosunkowo często nadużycia w związku ze sprawowaniem tego sakramentu⁸.

W materii karanja za przestępstwa przeciwko świętości sakramentu pokuty zachowują moc dyspozycje zawarte w kanonach zajmujących się poszczególnymi przestępstwami. W odniesieniu natomiast do przestępstwa polegającego na nagrywaniu i/lub rozpowszechnianiu tego, co zostało powiedziane podczas spowiedzi, przewidziany jest aktualnie obojętny wymiar kar *ferendae sententiae* w postaci kary nieokreślonej, która będzie uzależniona od ciężkości przestępstwa, oraz w przypadku duchownego kary określonej dymisji lub depozycji⁹.

1.1. Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu

Pierwsze spośród *delicta graviora contra sanctitatem sacramenti Penitentiae* to przestępstwo polegające na rozgrzeszeniu współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu¹⁰. Przestępstwo to jest przewidziane zarówno w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku¹¹,

⁸ Por. D. CITO, *Delicta graviora contro la fede e sacramenti*, w: *Questioni attuali di diritto penale canonico*, „Studi Giuridici” 96, Città del Vaticano 2012, s. 43-44. Por. także TENZE, *La protezione giuridica del sacramento della Penitenza*, „Quaderni della Mandolla” 18, Milano 2010, s. 269-285.

⁹ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 2 Qui hoc delictum patriverit, pro gravitate criminis puniatur, non exclusa, si clericus est, dimissione vel depositione”. Tak więc według aktualnie obowiązujących przepisów nie przewiduje się już kary ekskomuniki *latae sententiae*, jak to miało miejsce zarówno w dekrecie z 1977 roku, jak i w tym z 1988 roku. Por. C. PAPAŁE, *Registrazione e divulgazione della confessione sacramentale*, w: *Quaderni di Ius Missionale, I delitti contro sacramento della penitenza riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, a cura di Claudio Papale, Città del Vaticano 2016, s. 89. Zob. także: D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 134-152.

¹⁰ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 1, n. 1 absolutio complicitis in peccato contra sextum Decalogi praeceptum, de qua in can. 1378 § 1 Codicis Iuris Canonici et in can. 1457 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata contro la fede e contro i sacramenti*, w: *Quaderni di Ius Missionale 3, I delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, a cura di Andrea D’Auria – Claudio Papale, Roma 2014, s. 60-62; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 136-138.

¹¹ KPK/1983, kan. 1378 § 1; 977.

jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku¹². Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku zawierały w tej materii identyczną dyspozycję¹³. Do zaistnienia omawianego przestępstwa muszą mieć miejsce następujące trzy elementy: po pierwsze – grzech ciężki przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu; po drugie – relacja współdziałania w powyższym grzechu pomiędzy kapłanem rozgrzeszającym a rozgrzeszanym; po trzecie – udzielenie rozgrzeszenia od przywołanego grzechu, tzn. wypowiedzenie formuły absencji.

Warto zauważyć, że kan. 977 zakazuje rozgrzeszania współnika pod sankcją nieważności jedynie w przypadku grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. W związku z tym inne grzechy, chociażby były jak najbardziej poważne, ale nie dotyczyły szóstego przykazania Dekalogu, nie są tutaj brane pod uwagę. Ponieważ sprawa nie dotyczy jakiegokolwiek grzechu w interesującej nas materii, ale jedynie grzechu ciężkiego, należałoby wykluczyć te wszystkie przypadki, w których przynajmniej jedna ze stron z różnych powodów, np. stanu psychicznego, nie popełniła grzechu ciężkiego¹⁴. Trzeba również zaznaczyć, że zgodnie z kan. 1321 § 1 KPK/1983 nie można nikogo karać, jeżeli nie miało miejsca zewnętrzne naruszenie przepisu. Dlatego też w omawianym przypadku grzechy przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu muszą być zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne, chociaż mogą przybrać różne formy¹⁵.

Współdziałanie oznacza, że w tym samym grzechu biorą udział świadomie i dobrowolnie przynajmniej dwie osoby, ale oczywiście może być ich więcej. Wspólnik to jakakolwiek osoba, która wyraża zgodę na popełnienie grzechu, a więc jeżeli nie ma takiej zgody, nie ma współ-

¹² KKKW/1990, kan. 1457; 728 § 1 n. 2.

¹³ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 786. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal de la Congregación para la Doctrina de la Fe. Comentario al m.p. Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, „Ius Canonicum” 53(2003), s. 377-378; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora> zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary*, „Prawo Kanoniczne” 47(2004) nr 3-4, s. 116-119.

¹⁴ Por. G. P. MONTINI, *La tutela del sacramento della penitenza. I delitti nella celebrazione del sacramento (cann. 1378; 1387; 1388)*, w: *Le sanzioni nella Chiesa*, red. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Milano 1997, s. 219.

¹⁵ Por. A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996, s. 299.

udziału¹⁶. Grzech ciężki musi być zatem popełniony przez wszystkich, a nie jedynie przez spowiednika. Trzeba też dodać, że współnik musi być zdolny do popełnienia grzechu ciężkiego i rzeczywiście popełnić ze spowiednikiem taki grzech¹⁷. Ponieważ zaś nie ma właściwie znaczenia czas, to znaczy moment, kiedy dany grzech został popełniony, nie będzie ważne, czy w momencie popełniania grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu kapłan był już kapłanem, czy też współudział miał miejsce nawet na długo przed przyjęciem przez niego święceń¹⁸.

Omawiane przestępstwo zostanie jednakże popełnione dopiero z chwilą, gdy kapłan wypowie słowa sakramentalnej absolucji, mając przy tym intencję jej udzielenia¹⁹. Należy zaznaczyć, że w myśl kan. 1378 § 1 przestępstwem będzie jedynie nieważne udzielenie absolucji. Jest to o tyle istotne, że może zaistnieć sytuacja, w której spowiednik będzie jednak ważnie rozgrzeszał współnika z grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Taka okoliczność zachodzi w niebezpieczeństwie śmierci, kiedy spowiednik zachowuje upoważnienie do spowiadania. Ponadto zakaz omówiony w kan. 977, obejmuje jedynie te grzechy, które jeszcze nie zostały odpuszczone, zatem nie będzie przestępstwa, jeśli współnik już raz wcześniej otrzymał rozgrzeszenie danego grzechu²⁰. Należy jeszcze zaznaczyć, że zgodnie z kan. 1321 § 2 KPK/1983, aby zaistniało przestępstwo, spowiednik musi działać rozmyślnie, naruszając zakaz zawarty w kan. 1378 § 1 i 977, nie zaciąga bowiem kary, jeżeli przekroczył ustawę wskutek zaniedbania należytej staranności. Spowiednik musi zatem wiedzieć, że usiłuje udzielić rozgrzeszenia swojemu współnikowi w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu i że prawo zabrania mu takiego rozgrzeszenia, a pomimo to go udziela²¹.

¹⁶ W przypadku braku takiej zgody można by ewentualnie mówić o innych przestępstwach, o których w kan. 1395. Por. P. BARBERO, *Tutela della comunione ecclesiale e sanzioni canoniche*, Lugano 2011, s. 207.

¹⁷ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Warszawa 2003, s. 97-98.

¹⁸ Por. G. P. MONTINI, *La tutela...*, dz. cyt., s. 218-219.

¹⁹ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 98.

²⁰ Por. „Communications” 15(1983), s. 210.

²¹ Por. G. P. MONTINI, *La tutela...*, dz. cyt., s. 220.

Ze względu na tajny charakter omawianego przestępstwa raczej do rzadkości będzie należało rozpatrywanie go przez Kongregację Nauki Wiary. W celu uzyskania zwolnienia z kary ekskomunikacji *latae sententiae* będzie raczej konieczne skierowanie się do Penitencjarii Apostolskiej²².

1.2. Usiłowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego albo słuchanie spowiedzi pomimo zakazu

W ramach ochrony świętości sakramentu pokuty dla Kongregacji Nauki Wiary zostało zarezerwowane także przestępstwo polegające na uzurpowaniu władzy spowiednika. Przestępstwo to jest przewidziane w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku w kan. 1378 § 2, n. 2²³, brakuje go natomiast w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku. Także Normy *De gravioribus delictis* z roku 2001 nie zawierały analogicznej dyspozycji. W Normach *De delictis reservatis* z 2010 roku jest mowa o dwóch formach uzurpacji władzy spowiednika: o usiłowaniu rozgrzeszenia sakramentalnego oraz o zakazanym słuchaniu spowiedzi²⁴.

U podstaw omawianego przestępstwa, które w doktrynie określa się jako uzurpowanie władzy spowiednika, znajduje się brak wymaganych święceń w stopniu prezbiteratu lub – w przypadku prezbiterów – brak wymaganego prawem kościelnym upoważnienia²⁵. Do ważnego sprawowania sakramentu pokuty muszą być spełnione warunki, o których mowa w kan. 965 oraz 966 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku. Zgodnie z pierwszym z wymienionych kanonów szafarzem sakramentu pokuty może być jedynie kapłan²⁶. Do ważnego sprawowania sakramentu pokuty musi on posiadać oprócz władzy święceń także upoważnienie do

²² Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, s. 44. Zob. P. BARBERO, *Tutela della...*, dz. cyt., s. 207-208.

²³ KPK/1983, kan. 1378 § 2, n. 2.

²⁴ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 1, n. 2 attentatio sacramentalis absolutionis vel vitia confessionis auditio de quibus in can. 1378 § 2 n. 2 Codicis Iuris Canonici”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 63-64; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 138-141.

²⁵ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 105-106.

²⁶ KPK/1983, kan. 965.

wykonywania tejże władzy w odniesieniu do wiernych, którym udziela rozgrzeszenia²⁷. Takie upoważnienie może posiadać na mocy prawa *ipso iure*²⁸, na mocy urzędu *vi officii*²⁹ albo w wyniku specjalnego udzielenia³⁰. Upoważnienie do spowiadania można utracić na różne sposoby – w wyniku upływu czasu, na jaki zostało udzielone³¹, na skutek odwołania dokonanego przez kompetentną władzę³², utraty urzędu, ekskardynacji albo utraty stałego zamieszkania³³. Sprawcami przestępstwa uzurpowania władzy spowiednika mogą być zatem zarówno ci, którzy nie przyjęli święceń w stopniu prezbiteratu, a więc diakoni, wierni świeccy oraz zakonnicy bez święceń, jak również sami kapłani w stopniu prezbiteratu, ale nieposiadający wymaganego upoważnienia.

Jak już zostało powiedziane, Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku biorą pod uwagę dwie formy przestępstwa uzurpacji władzy spowiednika: usiłowanie udzielenia sakramentalnego rozgrzeszenia oraz zakazane słuchanie spowiedzi.

Do zaistnienia pierwszej z nich, czyli usiłowania udzielenia sakramentalnego rozgrzeszenia³⁴ wymagane jest, aby sprawca udzielił *de facto* absencji z wyznanego przez penitenta przynajmniej jednego grzechu. Tak więc przestępstwo następuje dopiero z chwilą wypowiedzenia słów sakramentalnej absencji³⁵. Autorami tej formy uzurpacji władzy spowiednika mogą być po pierwsze ci, którzy nie przyjęli święceń prezbiteratu, ponieważ ten, kto nie przyjął święceń w stopniu prezbiteratu, jest niezdolny na mocy prawa Bożego do udzielenia ważnego rozgrzeszenia. Dlatego też nie może mieć w takim przypadku zastosowania dyspozycja o kościelnej władzy uzupełniania³⁶. Po drugie sprawcami omawianej formy przestępstwa mogą być także osoby ze święceniami, ale bez wymaga-

²⁷ KPK/1983, kan. 966 § 1.

²⁸ KPK/1983, kan. 967 § 1.

²⁹ Zob. KPK/1983, kan. 966 § 2; 967 § 1-2; 968; 566 § 1.

³⁰ Zob. KPK/1983, kan. 966 § 2; 969; 967 § 3.

³¹ Zob. KPK/1983, kan. 972.

³² Zob. KPK/1983, kan. 974 § 1.

³³ Zob. KPK/1983, kan. 975.

³⁴ KPK/1983, kan. 966.

³⁵ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 105-106.

³⁶ Zob. KPK/1983, kan. 144.

nego prawem upoważnienia. Brak upoważnienia do spowiadania uniezdolnia prezbitera z mocy prawa czysto kościelnego do udzielenia ważnie rozgrzeszenia. Prezbiterzy mogą rozgrzeszać bez wymaganego prawem upoważnienia jedynie w dwóch wyjątkowych sytuacjach: w przypadku wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej oraz błędu powszechnego – w takich przypadkach Kościół uzupełnia brakującą władzę (kan. 144 § 2) – a także w sytuacji niebezpieczeństwa śmierci penitenta (kan. 976). Jeżeli poza tymi przypadkami kapłan usiłuje udzielić sakramentalnego rozgrzeszenia, popełnia przestępstwo³⁷.

Drugą z form uzurpowania władzy spowiednika to zakazane słuchanie spowiedzi sakramentalnej bez udzielenia rozgrzeszenia, co ma miejsce wtedy, kiedy spowiedzi sakramentalnej słucha osoba, która nie może ważnie udzielić rozgrzeszenia, ale też nie ma takiego zamiaru, penitent jednak musi być przekonany, że przystąpił do sakramentalnej spowiedzi³⁸. Podobnie jak w przypadku omówionym wcześniej, także i tutaj sprawcą omawianego przestępstwa może być ten, kto nie posiada święceń w stopniu prezbiteratu, oraz kapłan, który wprawdzie posiada wymaganą władzę święceń, ale brakuje mu stosownego upoważnienia do spowiadania³⁹.

1.3. Symulowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego

Kolejne przestępstwo związane z sakramentem pokuty i będące w zakresie kompetencji Kongregacji Nauki Wiary to symulowanie rozgrzeszenia sakramentalnego⁴⁰. W przypadku tego przestępstwa mamy nawiązanie do kan. 1379 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku⁴¹

³⁷ Por. A. G. URRU, *Punire per salvare. Il sistema penale nella Chiesa*, Roma 2002, s. 224.

³⁸ Przestępstwo będzie dokonane, nawet jeżeli słuchający spowiedzi wyjaśni penitentowi, że nie udziela mu rozgrzeszenia, ponieważ nie jest prezbiterem, albo będąc nim, nie posiada stosownego upoważnienia. Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 106.

³⁹ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 45.

⁴⁰ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 1, n. 3 *simulatio sacramentalis absolutionis de qua in can. 1379 Codicis Iuris Canonici et in can. 1443 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium*”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 64; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 141-142.

⁴¹ KPK/1983, kan. 1379.

oraz do kan. 1443 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku⁴².

Aby zostało popełnione omawiane przestępstwo, musi nastąpić tak jak w przypadku uświolenia rozgrzeszenia sakramentalnego faktyczne wypowiedzenie formuły rozgrzeszenia.

Istotną cechą analizowanej formy przestępstwa stanowi brak wymaganej intencji udzielenia rozgrzeszenia po stronie osoby dokonującej czynności rozgrzeszenia sakramentalnego, symulacja bowiem polega na świadomym i dobrowolnym dokonaniu istotnych czynności sakramentu, ale bez wymaganej w danym przypadku intencji udzielenia tego sakramentu.

Należy stwierdzić, że – analogicznie jak w przypadku symulacji sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej – autorem przestępstwa symulowania rozgrzeszenia sakramentalnego może być zarówno kapłan, jak i ten, kto nie posiada święceń w stopniu prezbiteratu. Symulując w sposób zamierzony dokonują wszystkich czynności, jakie składają się na dany znak sakramentalny, wzbudzając w adresatach przekonanie o ważności sakramentu, jednak kapłan nie ma intencji ważnego udzielenia tego sakramentu, a osoba bez święceń prezbiteratu nie usurpuje sobie władzy do ważnego rozgrzeszania. Szczególna złośliwość omawianego przestępstwa leży zatem w intencji – zamiarze oszukania, że udziela się sakramentu rozgrzeszenia.

Stwierdzenie popełnienia przestępstwa symulowania rozgrzeszenia sakramentalnego przez kapłana będzie napotykało poważne trudności, ponieważ Kościół w określonych okolicznościach uzupełnia brakującą władzę do spowiadania (kan. 144 § 2) oraz udziela teże władzy wszystkim kapłanom w przypadku *periculum mortis*, o w czym mowa w kan. 976. W związku z tym, jak zauważa jeden z autorów, przypadkiem podlegającym ewentualnej odpowiedzialności karnej jest tylko sytuacja kapłana, który wiedząc, że nie posiada upoważnienia do ważnego rozgrzeszania, wysłuchuje jednak spowiedzi i wypowiada formułę sakramentalnego rozgrzeszenia, ale bez wywoływania stanu błędu powszechnego⁴³.

⁴² KKKW/1990, kan. 1443.

⁴³ Por. D. G. ASTIGUETA, *Ultime modifiche al motu proprio delicta graviora*, w: Sz. Anzelm Szuromi (red.), *Il quindicesimo anniversario dell'istituto di diritto canonico „Ad instar facultatis” dell'Università Cattolica Pázmány Péter*, Budapest 2011, s. 75.

1.4. *Sollicitatio ad turpia*, jeżeli ma na celu grzech samym spowiednikiem

Następnym spośród *delicta graviora contra sanctitatem sacramenti Paenitentiae*, które zostały zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary, jest tzw. *sollicitatio ad turpia*, czyli nakłanianie penitenta do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi, przy okazji spowiedzi lub pod jej pretekstem, jeżeli spowiednik ma na celu nakłonienie penitenta do grzechu z sobą⁴⁴. Przepięstwo to, chociaŹ w nieco szerszym zakresie, uwzględnia zarówno kan. 1387 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku⁴⁵, jak i kan. 1458 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku⁴⁶. Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku zawierały w tej materii identyczną dyspozycję jak Normy z 2010 roku⁴⁷.

W odniesieniu do podmiotu czynnego przestępstwa zarówno Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku, jak i Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku używają terminu *confessarius*, a nie *sacerdos*, jak to ma miejsce w kan. 1387 KPK/1983. UŹycie terminu *confessarius* wskazuje na fakt, Źe podmiotem dokonującym przestępstwa moŹe być jakikolwiek spowiednik, a zatem zarówno prezbiter, jak i biskup, a nie jedynie prezbiter⁴⁸. Niektórzy autorzy zaznaczają, Źe nakłanianie do grzechu musi wyjść od

⁴⁴ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 1, n. 4 *sollicitatio in actu vel occasione vel praetextu confessionis ad peccatum contra sextum Decalogi praeceptum, de qua in can. 1387 Codicis Iuris Canonici et in can. 1458 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium, si ad peccandum cum ipso confessario dirigitur*”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 64-66; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 142-145.

⁴⁵ KPK/1983, kan. 1387.

⁴⁶ KKKW/1990, kan. 1458.

⁴⁷ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 787. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal...*, dz. cyt., s. 378-379; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora>...*, dz. cyt., s. 119-121.

⁴⁸ W doktrynie dyskutuje się, czy termin *sacerdos* uŹyty przez KPK/1983 w kan. 1387 obejmuje równieŹ biskupów. Niektórzy autorzy wykluczają taką moŹliwość. Zob. A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 319. Inni autorzy utrzymują natomiast, Źe termin *sacerdos* obejmuje równieŹ biskupów. Gdyby biskup dokonał takiego przestępstwa, naleŹałoby mówić nawet o okolicznościach obciążających. Por. A. G. URRU, *Punire per salutare...*, dz. cyt., s. 236-237.

spowiednika, a nie od penitenta. W tej perspektywie nie konstituowała by omawianego przestępstwa sytuacja, kiedy namawianie wychodziłoby od penitenta, nawet jeśli spowiednik uległby takim namowom⁴⁹. Wydaje się jednak, że spowiednik, który uległby namowom penitenta⁵⁰ i następnie sam słowami bądź gestami skłaniałby tegoż penitenta do pełnienia grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, dopuściłby się jednak przestępstwa solicytacji⁵¹. Namawianie może bowiem przybrać różne formy, np. nakłaniania czy też zachęcania, grożenia, stymulowania przy użyciu słów, gestów lub pisma⁵². Przystępstwem będzie nakłanianie jedynie do grzechu zewnętrznego ciężkiego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, a nie przeciwko dziewiętemu ani pozostałym przykazaniom Dekalogu. Zgodnie z tym, co się postanawia w kan. 1387, przestępstwo solicytacji konstituuje nakłanianie penitenta przez spowiednika do jakiegokolwiek grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu, który miałby zostać popełniony przez penitenta z samym sobą albo z inną osobą lub osobami. Wymieniony kanon jest faktycznie tak sformułowany, aby umożliwić ukaranie wszelkich możliwych przestępstw związanych z *sollicitatio ad turpia*. I tak w myśl kan. 1387 będzie przestępstwem solicytacji na przykład doradzanie podczas spowiedzi niezgodnie z nauką Kościoła stosowania środków antykoncepcyjnych, uznawanie wobec penitenta za dopuszczalne związków pozamałżeńskich albo podżeganie do grzechu wewnętrznego w postaci myśli, pragnień czy pożądań⁵³. Kongregacja z szerokiej gamy możliwych przestępstw z zakresu *sollicitatio ad turpia* posiada wyłączną kompetencję jedynie w odniesieniu do tej formy solicytacji, która ma wprawdzie na celu grzech przeciwko szóstemu przykazaniu, ale popełniony z samym spowiednikiem⁵⁴. Dla za-

⁴⁹ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 124.

⁵⁰ W sytuacji gdyby nakłanianie wyszło od penitenta, można by się zastanowić nad kwestią odpowiedzialności karnej penitenta na zasadach współudziału w przestępstwie. Por. KPK/1983, kan. 1329.

⁵¹ V. DE PAOLIS, D. CRITO, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico, Libro VI*, Roma 2000, s. 342.

⁵² Por. tamże, s. 341.

⁵³ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 124.

⁵⁴ V. DE PAOLIS, *Norme de gravioribus...*, dz. cyt., s. 307-308.

istnienia przestępstwa nie będzie miało znaczenia, czy penitent ulegnie namowom czy też nie, przestępstwo to bowiem polega na samym fakcie namawiania⁵⁵. Oczywiście w przypadku zaistnienia innych form przestępstwa solicytacji należy zachować zwyczajną procedurę wymierzania kar⁵⁶.

Zarówno KPK/1983 w kan. 1387, jak i Normy *De gravioribus delictis* oraz Normy *De delictis reservatis* precyzują, że omawiane przestępstwo zachodzi jedynie wtedy, kiedy *sollicitatio* jest dokonywana w związku ze sprawowaniem sakramentu spowiedzi, to znaczy *in actu confessionis, occasione confessionis, praetextu confessionis*. Pierwszy przypadek ma miejsce wtedy, gdy *sollicitatio* dokonuje się w czasie trwania rytu sakramentalnej spowiedzi. Drugi oznacza, że *sollicitatio* była dokonana albo zaraz po spowiedzi, albo bezpośrednio przed nią, przy czym może wcale nie dojść do sakramentalnej spowiedzi, ale wymagane jest, aby osoba, która była nakłaniana, miała rzeczywiście zamiar spowiadania się. I w końcu do przestępstwa może dojść również w sytuacji, gdy spowiednik nakłania do grzechu *contra sextum* pod pretekstem spowiedzi. W tym ostatnim przypadku nie ma wprawdzie intencji sprawowania spowiedzi, ale doprowadza się do spotkania pod jej pretekstem w celu dokonania solicytacji⁵⁷.

Należy zaznaczyć, że nie będzie sprawą łatwą przeprowadzenie procesu mającego na celu wymierzenie kary z tytułu omawianego przestępstwa, szczególnie jeżeli z doniesienia wynika, że solicytacji dokonano podczas spowiedzi (*in actu confessionis*)⁵⁸. Natomiast w przypadku, kiedy zostanie zarzucone kapłanowi nakłanianie przy okazji lub pod pretekstem spowiedzi (*occasione vel praetextu confessionis*), można postępować zgodnie z ogólnym sposobem postępowania w procesach karnych⁵⁹.

⁵⁵ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 124.

⁵⁶ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 46.

⁵⁷ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 125-126.

⁵⁸ Zob. KPK/1983, kan. 1550 § 2, n. 2.

⁵⁹ Zob. P. BARBERO, *Tutela della...*, dz. cyt., s. 210-212. Zob. także G. NÚÑEZ, *Peculiaridades en la tramitación de las causas de sollicitación en el sacramento de la penitencia*, „Ius Canonicum” 40(2000), dz. cyt., s. 627-659.

1.5. Bezpośrednia i pośrednia zdrada tajemnicy sakramentalnej

Przedostanie z przestępstw związanych z sakramentem pokuty i zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary wiąże się z nienaruszalnością tajemnicy spowiedzi i polega na bezpośredniej i pośredniej zdradzie tajemnicy sakramentalnej⁶⁰. Nienaruszalność tajemnicy spowiedzi jest chroniona zarówno w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku⁶¹, jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku⁶². Normy *De gravioribus delictis* z 2001 roku rezerwowały dla Kongregacji Nauki Wiary jedynie zdradę bezpośrednią⁶³.

Według kan. 983 § 1 *sigillum sacramentale*⁶⁴, czyli tajemnica sakramentalna, jest nienaruszalna, dlatego też nie wolno spowiednikowi słowami lub w jakikolwiek inny sposób i z jakiegokolwiek przyczyny w czymkolwiek zdradzić penitenta. Spowiednik na mocy kan. 983 ma dwa następujące obowiązki: po pierwsze zachowania tajemnicy w odniesieniu

⁶⁰ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 1, n. 5 violatio directa et indirecta sigilli sacramentalis, de qua in can. 1388 § 1 Codicis Iuris Canonici et in can. 1456 § 1 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 66-67; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 146-149.

⁶¹ KPK/1983, kan. 1388.

⁶² KKKW/1990, kan. 1456.

⁶³ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Epistula...*, dz. cyt., s. 787. Zob. G. NÚÑEZ, *La competencia penal...*, dz. cyt., s. 379-380; D. BOREK, *Ordynariusz a <Delicta Graviora>...*, dz. cyt., s. 122-125. Jak zostało zasygnalizowane, już w 2003 roku do katalogu *delicta reservata* została włączona także zdrada pośrednia. Papież Jan Paweł II podczas audiencji udzielonej kard. Ratzingerowi 7 lutego 2003 roku zatwierdził uzupełnienie tekstu SST poprzez dodanie przestępstw polegających na pośredniej zdradzie *sigillum sacramentale* oraz na nagrywaniu i rozpowszechnianiu tego, co jest mówione podczas spowiedzi. Por. B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 616-618. Zob. „Ius Ecclesiae” 16(2004), s. 313-321. Zob. także J. LOBELL, *Il giusto processo...*, dz. cyt., s. 169-171.

⁶⁴ Doktryna, mówiąc o przedmiocie *sigillum*, rozróżnia przedmiot istotny i dodatkowy. Przedmiotem istotnym są wszystkie grzechy zarówno penitenta, jak i innych poznane podczas spowiedzi penitenta – zarówno te śmiertelne, jak i lekkie (powszednie); zarówno tajne, jak i publiczne, ponieważ zostały ujawnione w celu uzyskania rozgrzeszenia, a zatem są znane spowiednikowi na mocy znajomości sakramentalnej. Przedmiotem dodatkowym to z kolei okoliczności towarzyszące grzechom, imiona i grzechy ewentualnych współników. Por. V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni...*, dz. cyt., s. 345.

do grzechów poznanych podczas spowiedzi i po drugie nieużywania wiedzy zdobytej podczas spowiedzi, chociażby nie było niebezpieczeństwa jej rozpowszechnienia. Wymienione obowiązki nigdy nie dopuszczają wyjątków, tzn. nie jest możliwe zwolnienie z ich zachowywania nawet z powodów najpoważniejszych, a zatem ich naruszenie nie może mieć żadnego usprawiedliwienia np. ciężką bojaźnią, koniecznością czy tym bardziej poważną niedogodnością⁶⁵. Jest sprawą zrozumiałą, że ustawodawca pragnie chronić jeden z najbardziej świętych i intymnych momentów w życiu chrześcijańskim, tzn. sytuację, w której wierny, zainspirowany łaską, otwiera swoje serce w czasie spowiedzi, aby pojednać się z Bogiem i Kościołem. Ochroną objęte są także sytuacje, w których penitent spowiadałby się w sposób nieodpowiedni czy wręcz świętokradczy, np. bez żalu, lub nie miał możliwości uzyskania rozgrzeszenia. Również w takich przypadkach spowiednik jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszystkiego, co usłyszał podczas spowiedzi. Należy jednak podkreślić, że *sigillum*, o którym mowa, stoi na straży nie tylko samego penitenta, jego prawa do prywatności i intymności⁶⁶, ale także sakramentu spowiedzi jako takiego. Dlatego nawet sam penitent – chociaż bezpośrednio zainteresowany – nie może zwolnić spowiednika z obowiązku zachowania tajemnicy⁶⁷.

Mając na uwadze dyspozycję zawartą w kan. 1388 KPK/1983, możemy stwierdzić, że przestępstwo naruszenia tajemnicy spowiedzi przybiera formę bezpośredniej lub pośredniej zdrady tajemnicy spowiedzi przez spowiednika, może też zaistnieć w wyniku naruszenia tajemnicy przez tłumacza lub jakąś inną osobę. Aktualne Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku dotyczą jedynie naruszenia *sigillum sacramentale*, a więc zdrady dokonanej przez spowiednika, ale za to w podwójnym jej ujęciu, tj. zdrady bezpośredniej i pośredniej.

⁶⁵ Nie będą miały tutaj zastosowania normy zawarte w kan. 1323, n. 4; 1324 § 1, n. 5 obowiązującego Kodeksu prawa kanonicznego.

⁶⁶ Naruszenie tajemnicy spowiedzi stanowi niewątpliwie naruszenie fundamentalnego prawa każdego człowieka do własnej intymności. Por. KPK/1983, kan. 220; D. CRTO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 48.

⁶⁷ Zob. G. P. MONTINI, *La tutela...*, dz. cyt., s. 226-227, przypis nr 42; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 130-131.

Bezpośrednie naruszenie *sigillum sacramentale* ma miejsce wtedy, gdy spowiednik wyjawia to, co stanowi przedmiot spowiedzi, oraz osobę, która popełniła dany grzech bądź grzechy. Nie jest rzeczą konieczną, aby grzesznik był znany osobie czy też osobom, wobec których jest wyjawiane *sigillum*, ale wystarczy, że osoba, która popełniła grzech, zostanie oznaczona w sposób wyraźny, np. jako burmistrz konkretnego miasta, który popełnił taki czy inny grzech. Ze zdradą *sigillum* będziemy mieli do czynienia również wtedy, kiedy osoba, której wyjawia się grzechy kogoś innego, nie jest świadoma tego, że spowiednik posiadał tę wiedzę podczas spowiedzi. Ponieważ mamy tutaj do czynienia z koniecznością z przestępstwem popełnionym z winy umyślnej⁶⁸, bezpośrednio złamanie *sigillum* zakłada zdecydowaną wolę przekroczenia przez kapłana przepisu – wymaga się zatem, aby spowiednik był w pełni świadomy tego, że ujawnia to, co usłyszał podczas spowiedzi. Nie będziemy mieli do czynienia z przestępstwem, jeżeli spowiednik wierzy, że wyjawia wiedzę, którą poznał gdzie indziej, albo jeśli wyjawienie tajemnicy spowiedzi będzie skutkiem zaniedbania lub nieostrożności, ponieważ brakuje wtedy wyraźnej woli łamania przepisu⁶⁹. W takich przypadkach jest dopuszczalna jednak hipoteza deliktu popełnionego z winy nieumyślnej⁷⁰. W każdym razie nigdy nie pozostaje przesadnym napominanie, aby kapłan unikał opowiadania o sprawach zasłyszanych przy okazji spowiedzi, chociażby nie było żadnego niebezpieczeństwa ujawnienia tajemnicy⁷¹.

Zdrada pośrednia *sigillum sacramentale* ma natomiast miejsce wtedy, kiedy wyjawia się albo sam przedmiot spowiedzi bez wskazywania osoby penitenta, albo osobę penitenta, jednak bez ujawniania jej grzechów, ale w taki sposób, że istnieje możliwość zidentyfikowania osoby penitenta oraz jej grzechów⁷². Z tym rodzajem złamania *sigillum* mamy do czynienia

⁶⁸ Zob. KPK/1983, kan. 1321 § 2.

⁶⁹ Por. G. P. MONTINI, *La tutela...*, dz. cyt., s. 227-228.

⁷⁰ Zob. KPK/1983, kan. 1389 § 2.

⁷¹ Por. V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni...*, dz. cyt., s. 346. Konieczność zachowania szczególnej ostrożności w tej materii podkreślił papież Jan Paweł II w swoim przemówieniu do spowiedników z 12 marca 1994 roku. Zob. „L'Osservatore Romano”, wydanie polskie, 15(1994) nr 5, s. 21-22.

⁷² J. SYRYJCZYK, *Ochrona tajemnicy spowiedzi w świetle kanonicznego prawa karnego*, „Prawo Kanoniczne” 44(2001) nr 1-2, s. 114-115.

nia zazwyczaj wtedy, kiedy spowiednik nie zachowuje ostrożności, ale nie ma złego zamiaru⁷³, lub wtedy, kiedy jest wypytywany przez innych właśnie w złym zamiarze. Należy jednak podkreślić, że także w przypadku zdrady pośredniej musimy mieć do czynienia z winą umyślną, tzn. spowiednik musi mieć świadomość tego, że wyjawia informacje, które usłyszał podczas spowiedzi⁷⁴.

Podmiotem dokonującym omawianego przestępstwa jest spowiednik, a więc kapłan lub biskup, który wyjawia to, co usłyszał w trakcie sprawowanego przez niego sakramentu spowiedzi. Nie ma tutaj znaczenia, czy taki spowiednik posiadał upoważnienie do spowiadania czy też nie, gdyż niezależnie od posiadanego upoważnienia jest on zobowiązany do zachowania tajemnicy spowiedzi⁷⁵. Gdybyśmy natomiast mieli do czynienia z osobą niebędącą kapłanem, nie miałoby tutaj miejsca złamanie *sigillum* we właściwym sensie, ale naruszenie tajemnicy zgodnie z tym, co się mówi w paragrafie drugim kan. 1388, oraz ewentualnie z przestępstwem, o którym mowa w kan. 1378 § 2, n. 2 KPK/1983.

1.6. Nagrywanie za pomocą jakiegokolwiek urządzenia technicznego lub rozpowszechnianie za pomocą środków społecznego przekazu w złej intencji tego, co jest mówione przez spowiednika lub penitenta podczas spowiedzi sakramentalnej prawdziwej lub fałszywej

Ostatnie z przestępstw przeciwko świętości sakramentu pokuty, jakie Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku rezerwują dla Kongregacji Nauki Wiary, to nagrywanie za pomocą jakiegokolwiek urządzenia techni-

⁷³ Gdyby jednak spowiednik wyjawiał tylko jeden z elementów (penitenta lub jego grzechy), ale z zamiarem wyjawienia obydwu elementów, to, jak się wydaje, dopuściłby się zdrady bezpośredniej. Por. D. G. ASTIGUETA, *Ultime modifiche...*, dz. cyt., s. 76.

⁷⁴ Por. G. P. MONTINI, *La tutela...*, dz. cyt., s. 227-228.

⁷⁵ W sytuacji kapłana pozbawionego upoważnienia do spowiadania, który pomimo to słucha spowiedzi i następnie dopuszcza się zdrady tajemnicy sakramentalnej spowiedzi, mielibyśmy do czynienia z dwoma przestępstwami: uzurpowaniem władzy spowiednika w myśl kan. 1378 § 2, n. 2 KPK/1983 oraz złamaniem *sigillum sacramentale*.

cznego lub rozpowszechnianie za pomocą środków społecznego przekazu w złej intencji tego, co jest mówione przez spowiednika lub penitenta podczas spowiedzi sakramentalnej prawdziwej lub fałszywej⁷⁶. Analogicznego przestępstwa brakuje w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983, Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r. oraz w Normach *De gravioribus delictis* z 2001 roku. Przestępstwo to zostało zdefiniowane w dekrecie Kongregacji Nauki Wiary z 1988 roku. Nawiązując do analogicznego dekretu z 1973 roku, który został uchylony przez wejście w życie KPK z 1983 roku, Kongregacja postanowiła na mocy upoważnienia udzielonego przez papieża (por. kan. 30), że ktokolwiek za pomocą jakiegokolwiek urządzenia technicznego nagrywa lub rozpowszechnia za pomocą środków społecznego przekazu to, co jest mówione przez spowiednika lub penitenta podczas spowiedzi sakramentalnej prawdziwej lub fałszywej, uczynionej przez niego samego lub przez inne osoby, zaciąga na mocy samego prawa karę ekskomuniki⁷⁷. Zamieszczenie przytoczonej dyspozycji w Normach *De delictis reservatis* z 2010 roku stanowi kolejny dowód na szczególną troskę, z jaką Kościół podchodzi do sakramentu spowiedzi, chroniąc go przed wszelkimi nadużyciami.

Omawiane przestępstwo może przybrać trzy różne formy: nagrywania spowiedzi, jej rozpowszechniania oraz nagrywania i rozpowszechniania spowiedzi łącznie. W pierwszym i drugim przypadku chodzi o dwa różne przestępstwa, które mogą być popełnione przez różne osoby. Natomiast w trzecim przypadku mamy do czynienia z jednym przestępstwem, którego autorem jest jedna i ta sama osoba⁷⁸.

Nagrywanie spowiedzi to jej utrwalanie za pomocą jakiegokolwiek urządzenia technicznego, np. magnetofonu lub jakiegoś innego środka służącego do nagrywania na odległość przez podsłuch. Należy zaznaczyć,

⁷⁶ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 2 Firmo praescripto § 1 n. 5, Congregationi pro Doctrina Fidei reservatur quoque delictum gravius quo consistit in captione quovis technico instrument facta aut in evulgatione communicationis socialis mediis malitiose peracta rerum quae in sacramentali confessione, vera vel ficta, a confessario vel a paenitente dicuntur”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 67-68; D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 149-152.

⁷⁷ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum*, AAS 80(1988), s. 1367.

⁷⁸ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 49.

że samo podsłuchiwanie – i to także przy użyciu jakiegokolwiek środka technicznego – które nie jest jednocześnie nagrywaniem, nie będzie przestępstwem, o którym mowa. W przypadku samego podsłuchiwania spowiedzi należałoby się odnieść do dyspozycji zawartych w kan. 983 § 2 i ewentualnie w kan. 1388 § 2⁷⁹. Elementem charakteryzującym pierwszą formę omawianego przestępstwa jest zatem utrwalanie tego, co zostało powiedziane podczas spowiedzi, przy użyciu jakiegokolwiek urządzenia technicznego.

Elementem charakterystycznym drugiej formy omawianego przestępstwa jest rozpowszechnianie nagranej spowiedzi przy użyciu środków społecznego przekazu. Nie chodzi tutaj zatem jedynie o sam fakt rozpowszechniania tajemnicy spowiedzi (bo to jest rozważane przez kan. 1388 § 2), ale raczej o dokonywanie tego za pomocą środków społecznego przekazu, to znaczy prasy, telewizji, radia, internetu i innych⁸⁰. Należy zaznaczyć, iż w ocenie tego przestępstwa trzeba rozpatrzyć pozycję tzw. współników koniecznych (por. kan. 1329 § 2), czyli osób świadczących swoje usługi, aby było możliwe publiczne rozpowszechnienie spowiedzi. Należą do nich np. wydawcy, osoby odpowiedzialne za programy telewizyjne lub radiowe, nawet jeżeli mają oni na uwadze jedynie cele ekonomiczne lub reklamowe. To już wystarczy, aby uznać ich za uczestników koniecznych i dobrowolnych, a w związku z tym, aby zaciągnęły karę przewidzianą dla głównego autora przestępstwa⁸¹.

W sytuacji łącznego nagrywania i rozpowszechniania spowiedzi mamy do czynienia z jednym przestępstwem, ponieważ intencja osoby działającej jest jedna: nagrywanie spowiedzi w celu jej rozpowszechniania w złym zamiarze⁸².

Przestępstwa tu opisane są popełniane zarówno w przypadku nagrywania i rozpowszechniania spowiedzi prawdziwej, jak i wtedy, kiedy autor przestępstwa symuluje spowiedź. Narusza również prawo spowiednik, który nagrywa i rozpowszechnia to, co było mówione podczas spowiedzi, aby np. wskazać na częstotliwość występowania pewnych grzechów na określonym terytorium. Sprawcami mogą być także osoby trzecie, które

⁷⁹ Por. tamże, s. 50.

⁸⁰ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 134.

⁸¹ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 50.

⁸² Por. tamże.

bez wiedzy penitenta i spowiednika nagrywają lub rozpowszechniają albo nagrywają i rozpowszechniają łącznie treść sakramentalnej spowiedzi. I w końcu może się zdarzyć, że sprawcą przestępstwa będzie sam penitent – prawdziwy lub fałszywy – popełniający przestępstwo głównie w celu zgłoszenia tego, co zostało powiedziane przez spowiednika⁸³.

Za omawiane przestępstwo dekret z 1988 roku przewidywał karę ekskomuniki *latae sententiae*, której podlegał nie tylko sprawca *sensu stricto*, ale także wszyscy współsprawcy formalni omawianego przestępstwa⁸⁴. Aktualnie za przestępstwo polegające na nagrywaniu i/lub rozpowszechnianiu tego, co jest mówione podczas spowiedzi, przewiduje się obojętny wymiar kar *ferendae sententiae* w postaci kary nieokreślonej, która będzie uzależniona od ciężkości przestępstwa, oraz w przypadku duchownego kary określonej dymisji lub depozycji⁸⁵.

2. Przestępstwo przeciw święceniom kapłańskim

Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku rezerwują dla Kongregacji Nauki Wiary także *delictum gravius attentatae sacrae ordinationis mulieris*, a więc przestępstwo polegające na usiłowaniu udzielenia święceń kobiecie⁸⁶. Trzeba zauważyć, że zarówno w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983, jak i w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990, a także w Normach *De gravioribus delictis* z 2001 roku brakuje analogicznej dyspozycji. Przestępstwo to zostało zdefiniowane przez Kongregację Nauki Wiary dopiero w dekreście z 2007 roku⁸⁷.

⁸³ Por. J. SYRYCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, dz. cyt., s. 134.

⁸⁴ Por. tamże, s. 133.

⁸⁵ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 4: „§ 2 Qui hoc delictum patriverit, pro gravitate criminis puniatur, non exclusa, si clericus est, dimissione vel depositione”. Tak więc według aktualnie obowiązujących przepisów nie przewiduje się już kary ekskomuniki *latae sententiae*, jak to miało miejsce zarówno w dekreście z 1977 roku, jak i w tym z 1988 roku. Por. C. PAPAŁE, *Registrazione e divulgazione...*, dz. cyt., s. 89. Zob. także: D. BOREK, *Przestępstwa przeciwko sakramentom...*, dz. cyt., s. 152-156.

⁸⁶ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 5.

⁸⁷ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum generale de delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris*, AAS 100(2008), s. 403.

Za omawiane przestępstwo Normy z 2010 roku przewidują karę ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej oraz w przypadku duchownego karę fakultatywną wydalenia lub depozycji⁸⁸. Taką samą karę zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej przewidziano także w dekrecie Kongregacji Nauki Wiary z 2007 roku.

2.1. Usiłowanie udzielenia sakramentu święceń kobiecie i przyjęcia go przez nią

Decyzje Stolicy Apostolskiej dotyczące omawianego przestępstwa wiążą się ściśle z działaniem fundatora wspólnoty schizmatycznej Rómula Antonia Braschiego, który usiłował udzielić święceń kapłańskich kobietom. Kongregacja Nauki Wiary interweniowała w tej sprawie, wydając Deklarację *Monitum* 29 czerwca 2002 roku⁸⁹, dekret ekskomuniki z 5 sierpnia 2002 roku⁹⁰ oraz dekret z 21 grudnia 2002 roku⁹¹.

⁸⁸ Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, art. 5: „n. 1 firmo praescripto can. 1378 Codicis Iuris Canonici, tum qui sacrum ordinem conferre attentaverit tum mulier quae sacrum ordinem recipere attentaverit in excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae reservatam incurrit” (...) „3° si vero reus sit clericus dimissione vel depositione puniri poterit”. Zob. C. DEZZUTO, *Delicta reservata...*, dz. cyt., s. 69-71.

⁸⁹ W deklaracji tej stwierdza się, że udzielone święcenia kapłańskie stanowią symulację sakramentu i w związku z tym są nieważne i nieistniejące oraz stanowią poważne przestępstwo przeciwko boskiej konstytucji Kościoła. Ponadto mamy tutaj do czynienia z poważnym przestępstwem przeciwko jedności Kościoła ze względu na fakt, iż biskup wysławiający należy do wspólnoty schizmatycznej. Jednocześnie, działając zgodnie z kan. 1347 § 1 KPK/1983, Kongregacja upomniała kobiety, które przyjęły święcenia, i wezwała do uznania ich nieważności. Niedostosowanie się do tego nakazu w terminie do 22 lipca 2002 roku zostało obwarowane karą ekskomuniki (*ferendae sententiae*) zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej. Por. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Dichiarazione (Monitum)*, „L'Osservatore Romano”, 11 luglio 2002, s. 6.

⁹⁰ Kongregacja Nauki Wiary dekretem z 5 sierpnia 2002 roku wymierzyła karę ekskomuniki (*ferendae sententiae*), zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej, kobietom, które usiłowały przyjąć święcenia kapłańskie i pomimo upomnienia nie uznały ich nieważności, i nie poprosiły o przebaczenie z powodu powstałego zgorszenia. Por. Z. SUCHECKI, *Le privazioni...*, dz. cyt., s. 74.

⁹¹ Kongregacja Nauki Wiary dekretem z 21 grudnia 2002 roku odrzuciła zarówno prośbę o odwołanie dekretu ekskomuniki z dnia 14 sierpnia 2002 roku, jak i rekurs

Kongregacja Nauki Wiary na mocy specjalnego upoważnienia udzielonego jej przez najwyższą władzę Kościoła (por. kan. 30 KPK/1983) podczas sesji zwyczajnej z 19 grudnia 2007 roku podjęła decyzję mającą na celu ochronę natury i ważności sakramentu święceń. Zdecydowała z zachowaniem dyspozycji kan. 1378 Kodeksu prawa kanonicznego, że zarówno ten, kto usiłował udzielić święceń kobiecie, jak i kobieta, która usiłowała przyjąć święcenia, zaciągają karę ekskomuniki *latae sententiae*, zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej. Jeżeli natomiast ktoś z nich jest wiernym podlegającym Kodeksowi Kanonów Kościołów Wschodnich, z zachowaniem dyspozycji kan. 1443 tegoż kodeksu powinien być ukarany ekskomuniką większą, z której zwolnienie zostało zarezerwowane dla Stolicy Apostolskiej (por. kan. 1423, KKKW/1990). Powyższe przepisy weszły w życie w momencie ich publikacji w dzienniku „L'Osservatore Romano”⁹². Trzeba dodać, że zostały one także uwzględnione w Normach z 2010 roku z dodatkiem polegającym na ustanowieniu kary wydalenia lub depozycji dla duchownego.

Przestępstwo usiłowania udzielenia święceń kobiecie to przede wszystkim naruszenie o charakterze doktrynalnym. Takie działanie jest formalnym i uporczywym odrzuceniem doktryny nauczanej przez Kościół od zawsze i przedstawionej w sposób definitywny przez papieża Jana Pawła II w 1994 roku w liście apostolskim *Ordinatio sacerdotalis* w następujący sposób: „Kościół nie ma żadnej władzy udzielania święceń kapłańskich kobietom”⁹³. Orzeczenie to powinno być przez wszystkich wiernych Kościoła uznane za ostateczne. Negowanie tej doktryny należy zatem uznać za odrzucanie prawdy należącej do wiary katolickiej, co pociąga za sobą konieczność zaaplikowania stosownej kary zgodnie z tym, co się

z 27 września 2002 roku. W tym przypadku rekurs nie przysługuje, gdyż Dekret ekskomuniki został wydany przez Dykasterium Stolicy Apostolskiej, które działa w imieniu papieża (por. KPK/1983, kan. 360). Tym samym Kongregacja potwierdziła dekret ekskomuniki z 5 sierpnia 2002 roku. Por. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Decreto*, „L'Osservatore Romano”, 27-28 gennaio 2003, s. 8.

⁹² CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum generale de delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris* (19 decembris 2007), AAS 100(2008), s. 403.

⁹³ JAN PAWEŁ II, List Apostolski *Ordinatio sacerdotalis*, n. 4, 22 maja 1994, „L'Osservatore Romano”, 30-31 maj 1994, s. 7-9.

postanawia w kan. 750 § 2 i kan. 1371, n. 1 KPK z 1983 roku⁹⁴. Ponadto – jak zauważa Kongregacja Nauki Wiary w dekrecie z 21 grudnia 2002 roku – osoby, które negują przytoczoną doktrynę, utrzymują, że Magisterium Papieskie byłoby wiążące tylko wtedy, gdyby zostało oparte na decyzji Kolegium Biskupów, wsparte przez *sensus fidelium* oraz przyjęte przez ważniejszych teologów. Takie jednak postawienie sprawy stanowi negację doktryny dotyczącej Magisterium Papieskiego, podtrzymanej przez I i II Sobór Watykański, i jest jednocześnie nieuznaniem niereformowalności nauczania papieskiego dotyczącego doktryny, którą wszyscy wierni mają uznać za ostateczną⁹⁵.

Podmiotem popełniającym omawiane przestępstwo jest zarówno ten, kto usiłuje udzielić święceń kobiecie, jak i kobieta bądź kobiety, które usiłują przyjąć święcenia⁹⁶. Usiłującymi udzielić święceń mogą być zarówno duchowni, diakon, prezbiter i biskup, jak i świeccy – mężczyźni lub kobiety. Niezależnie od tego, czy przestępstwo popełnia biskup ważnie wyświęcony, czy ktokolwiek inny, święcenia i tak będą tylko usiłowane, zgodnie bowiem z kan. 1024 KPK/1983 do ważności święceń wymaga się, aby kandydatem był *vir baptizatus*. Odpowiedzialność karna jest dla wszystkich współautorów przestępstwa jednakowa – kara ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej w przypadku wiernych Kościoła łacińskiego, a dla wiernych Kościołów katolickich wschodnich kara ekskomuniki większej, także zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej. Ponadto jeśli sprawcą przestępstwa jest duchowny, przewidziano dla niego dodatkową karę ekspiacyjną wydalenia lub depozycji. Surowsza karalność duchownych wskazuje na szczególną szkodliwość wynikającą z postawy duchownego dopuszczającego się omawianego przestępstwa⁹⁷.

⁹⁴ Por. TENŻE, List Apostolski motu proprio *Ad tuendam fidem*, n. 4, „L'Osservatore Romano”, 18 maj 1998, s. 13-15.

⁹⁵ Por. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Decreto*, „L'Osservatore Romano”, 27-28 gennaio 2003, s. 8. Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 51-52.

⁹⁶ Por. D. G. ASTIGUETA, *Ultime modifiche...*, dz. cyt., s. 79.

⁹⁷ Por. D. CITO, *Delicta graviora...*, dz. cyt., s. 51.

Zakończenie

Normy *De delictis reservatis* z 2010 roku, w części poświęconej normom substancjalnym bazują wprawdzie na tym, co zostało wprowadzone w Normach *De gravioribus delictis* z 2001 roku, niemniej jednak w tym, co się odnosi do poszczególnych przestępstw przeciw sakramentom, wprowadzają istotne zmiany i innowacje. Należy stwierdzić, że zarówno zachowanie dotychczasowych dyspozycji w materii *delicta reservata*, jak i wprowadzenie tutaj pewnych zmian i innowacji świadczy o tym, że Kościół z wielką troską podchodzi do kwestii ochrony sakramentów. Z drugiej jednak strony, co może być bardzo niepokojące, konieczność aktualizacji norm dotyczących ochrony sakramentów wskazuje na zdarzające się stosunkowo często naruszenia w związku ze sprawowaniem wspomnianych sakramentów. I tak na przykład wprowadzenie do kategorii *delicta reservata* przestępstwa polegającego na usiłowaniu udzielenia święceń kapłańskich kobiecie wynikało z konieczności ochrony natury i ważności sakramentu święceń wobec prób podważania stałej nauki Kościoła w materii święceń kapłańskich.

Należy także zauważyć, że naruszenia mogą dotyczyć jednocześnie zarówno sakramentu, jak i obyczajów, jak to ma miejsce w przypadku przestępstwa nakłaniania do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi, przy jej okazji albo pod jej pretekstem. Często przestępstwa przeciwko sakramentom będą się wiązały z naruszeniami również w sferze doktryny wiary, jak to może mieć miejsce w przypadku usiłowania udzielenia święceń kobiecie. Ponadto warto zaznaczyć, że z reguły przestępstwa przeciw świętości sakramentów poddanych analizie w niniejszym artykule dotyczą także kapłaństwa służebnego. Takie naruszenia wiążą się bowiem albo z błędami doktrynalnymi dotyczącymi kapłaństwa służebnego i kapłaństwa powszechnego, albo z wykonywaniem zadań kapłańskich niezgodnie z prawem bądź wręcz w złych celach, jak to ma miejsce w przypadku *sollicitatio ad turpia*, lub rozgrzeszenia współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu.

W kontekście możliwych naruszeń w tym, co się odnosi do godziwego i/lub ważnego sprawowania sakramentów pokuty i święceń kapłańskich, istotne znaczenie ma zatem znajomość oraz właściwa wykładnia

istotnych znamion przestępstw przeciwko sakramentom przewidzianych w obecnie obowiązującym prawie karnym, szczególnie w odniesieniu do przestępstw należących aktualnie do kategorii *delicta reservata*. Stąd też konieczne jest także prowadzenie badań i analiz mających na celu nieustanne pogłębianie i upowszechnianie dyscypliny kościelnej w tak delikatnej i ważnej materii, jaką stanowi karna ochrona sakramentów.

Bibliografia

- Astigueta D. G., *Ultime modifiche al motu proprio delicta graviora*, w: Sz. Anzelm Szuromi (red.), *Il quindicesimo anniversario dell'istituto di diritto canonico „Ad instar facultatis” dell'Università Cattolica Pázmány Péter*, Budapeszt 2011, s. 69-87.
- Barbero P., *Tutela della comunione ecclesiale e sanzioni canoniche*, Lugano 2011.
- Borek D., *Ordynariusz a <Delicta Graviora> zarezerwowane Kongregacji Doktryny Wiary*, „Prawo Kanoniczne” 47(2004) nr 3-4, s. 97-146.
- Borek D., *Przestępstwa przeciwko sakramentom w Normach De delictis reservatis z 2010 roku*, „Prawo Kanoniczne” 55(2012) nr 4, s. 111-158.
- Calabrese A., *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996.
- Cito D., *Delicta graviora contro la fede e sacramenti*, w: *Questioni attuali di diritto penale canonico*, „Studi Giuridici” 96, Città del Vaticano 2012, s. 35-54.
- Cito D., *La probità morale nel sacerdozio ministeriale (il m.p. „sacramentorum sanctitatis tutela”)*, „Fidelium Iura” 13(2003), s. 128-133.
- Cito D., *La protezione giuridica del sacramento della Penitenza*, „Quaderni della Mandolla” 18, Milano 2010, s. 269-285.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Breve relazione circa le modifiche introdotte nelle Norme de gravioribus delictis riservate alla Conregazione per la Dottrina della Fede, 15 luglio 2010*, http://vatican.va/resources/index_it.htm (odczyt z dn. 30.07.2010 r.).
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Decretum*, AAS 80(1988), s. 1367.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Decretum generale de delicto attentatae sacrae ordinationis mulieris*, AAS 100(2008), s. 403.

- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchos inter esse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, 18 maii 2001, AAS 93(2001), s. 785-788. Tłumaczenie polskie Listu Kongregacji Doktryny Wiary, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 68(2001) nr 10, s. 415-417.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21.05.2010), AAS 102(2010), s. 419-434.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Decreto*, „L'Osservatore Romano”, 27-28 gennaio 2003, s. 8.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Dichiarazione (Monitum)*, „L'Osservatore Romano”, 11 luglio 2002, s. 6.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Modificate le norme „de gravioribus delictis”: procedure più efficaci per contribuire alla chiarezza del diritto*, „L'Osservatore Romano”, 16 luglio 2010, s. 1, 4-5, 8.
- De Paolis V., *Norme de gravioribus delictis riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, „Periodica” 91(2002), s. 304-308.
- De Paolis V., Cito D., *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico, Libro VI*, Roma 2000.
- Dezzuto C., *Delicta reservata contro la fede e contro i sacramenti*, w: *Quaderni di Ius Missionale 3, I delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, a cura di Andrea D'Auria – Claudio Papale, Roma 2014, s. 47-78.
- Jan Paweł II, List apostolski motu proprio *Ad tuendam fidem*, „L'Osservatore Romano”, 18 maj 1998, s. 13-15.
- Jan Paweł II, List apostolski *Ordinatio sacerdotalis*, „L'Osservatore Romano”, 30-31 maj 1994, s. 7-9.
- Jan Paweł II, Przemówienie do spowiedników z dnia 12 marca 1994 roku, „L'Osservatore Romano”, wydanie polskie, 15(1994) nr 5, s. 21-22.
- Joannes Paulus II, Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur, *Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30 aprilis 2001, AAS 93(2001), s. 737-739.

- Llobell J., *Il giusto processo penale nella Chiesa e gli interventi (recenti) della Santa Sede*, Archivio Giuridico vol. 96, fasc. 2-2012.
- Montini G. P., *La tutela del sacramento della penitenza. I delitti nella celebrazione del sacramento (cann. 1378; 1387; 1388)*, w: *Le sanzioni nella Chiesa*, red. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Milano 1997, s. 213-235.
- Núñez G., *La competencia penal de la Congregación para la Doctrina de la Fe. Comentario al m.p. Sacramentorum Sanctitatis Tutela, „Ius Canonicum”* 53(2003), s. 351-388.
- Núñez G., *Peculiaridades en la tramitación de las causas de solicitud en el sacramento de la penitencia*, „Ius Canonicum” 40(2000), s. 627-659.
- Papale C., *Registrazione e divulgazione della confessione sacramentale*, w: *Quaderni di Ius Missionale, I delitti contro sacramento della penitenza riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, a cura di Claudio Papale, Città del Vaticano 2016.
- Pighin B. F., *Diritto penale canonico*, Venezia 2008.
- Scicluna Ch. J., *Procedura e prassi presso la Congregazione per la Dottrina della Fede ai Delicta Graviora*, w: D. Cito (red.), *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, Milano 2005, s. 279-288.
- Stokłosa M., *Modyfikacje wprowadzone do tekstu Normae de gravioribus delictis*, „Prawo i Kościół” 3(2011), s. 101-129.
- SucHECKI Z., *Le privazioni e le proibizioni nel Codice di Diritto Canonico del 1983*, Città del Vaticano 2010, s. 257-260.
- Syryjczyk J., *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Warszawa 2003.
- Syryjczyk J., *Ochrona tajemnicy spowiedzi w świetle kanonicznego prawa karnego*, „Prawo Kanoniczne” 44(2001) nr 1-2, s. 111-124.
- Urru A. G., *Punire per salvare. Il sistema penale nella Chiesa*, Roma 2002.

O. dr hab. Dariusz Borek OCarm należy do prowincji pw. św. Józefa w Polsce Zakonu Braci Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel (karmelici). Od 2001 roku jest zatrudniony na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jest autorem różnych publikacji – monografii i artykułów – szczególnie z zakresu kanonicznego prawa karnego.

e-mail: d.borek@uksw.edu.pl